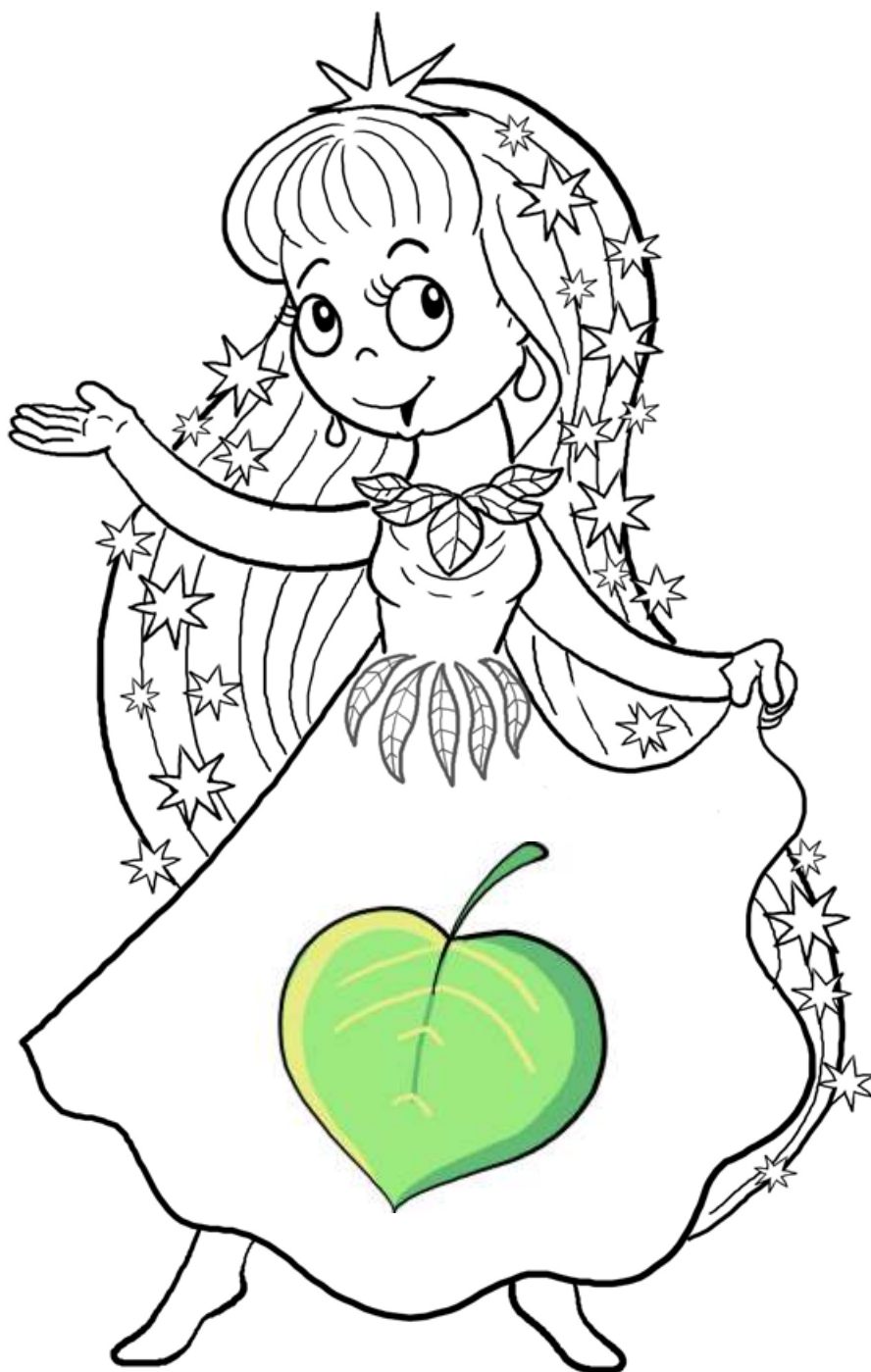

PODZIM – učebnice

.....

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Název: Příroda našeho regionu v ročních obdobích

Autor: Růžena Vinciková, Bc. Helena Turková Kubátová

Ilustrace: Pokud není uvedeno jinak, veškeré ilustrace zveřejněné v tomto díle jsou autorským dílem Zdeňky Študlarové

Fotodokumentace: Pokud není uvedeno jinak, veškerá fotodokumentace zveřejněná v tomto díle je autorským dílem Lucie Jiráňové

Text a hudba k písni Jaro, léto, podzim, zima: Jaroslava Horáčková

Celý vzdělávací program je ve formátu PDF/A (lze vybrat text a dále s ním pracovat).

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Vysvětlení piktogramů:

Víla se ptá

Čas

Zpěv

Otázky

**Tvořivá
činnost**

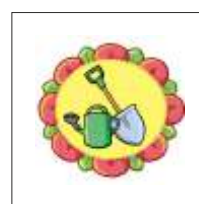
Pomůcky

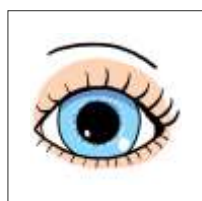
Informace

**Interaktivní
tabule**

**Pracovní
činnosti**

**Pozorování,
bádání**

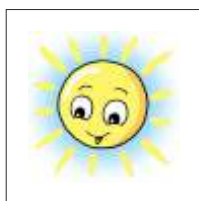
**Pohybová
aktivita**

Hádanky

**Aktivity
uvnitř**

**Aktivity
venku**

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Obsah:

2.1 Tematický blok č. 1 Podzim s vílou Šumavěnkou

2.1.1 Téma č. 1 Podzimní setkání s vílou Šumavěnkou v ZOO koutku Feferské rybníčky a na zahradě MŠ

1. Vnímáme podzimní čas
2. Co se děje se stromy na podzim
3. Proč na podzim opadává listí
4. Plody podzimu – na čem rostou, na stromě nebo na keři?
5. Co dělají zvířata na podzim?
6. Zvířata, která můžeme vidět v ZOO koutku Feferské rybníčky

2.1.2 Téma č. 2 Podzimní setkání na zahradě mateřské školy, na louce pod mateřskou školou a v Hájičku

1. Chuť podzimu
2. Oblékáme vílu do podzimních šatů
3. Vnímáme vůně padajícího a spadlého listí
4. Podzim je nejúžasnější malíř
5. Poznáváme plody podzimu hmatem – hmatové pytlíky
6. Zvuky podzimu
7. Oslava sklizně se nazývá POSVÍCENÍ
8. Ochránkyně úrody – podzimní Andělka
9. Odlet ptáků – proč někteří ptáci na podzim odlétají a někteří zůstávají?
10. Příroda se ukládá k odpočinku

Podzim s vílou Šumavěnkou

2.1 Tematický blok č. 1 Podzim s vílou Šumavěnkou – 4 hodiny

V prvním bloku jsou naplněny klíčové kompetence:

Děti jsou schopny popsat základní znaky podzimní přírody, co se děje s opadavými keři a stromy, najít rub a líc listu ze stromu, popsat své pocity, jak na ně působí, pojmenovat plody a přiřadit ke stromu či keři. Sdělít, jak se připravují zvířata na podzim, udělat ježkovi hnízdo a najít správný materiál k jeho stavbě. Znajít odpověď na otázku, z jakých plodů si dělají veverky zásoby, proč někteří ptáci odlétají do teplých krajín. Pojmenovat ovoce a zeleninu a odlišit od sebe. Využít přírodní materiál k oblečení víly Šumavěnký do podzimních šatů. Samostatně pracovat, vylepšit si soustředění a vysvětlit, proč se slaví posvícení. Zapojit fantazii při tvorbě mětynek na pískovišti, být pečlivý a trpělivý při výrobě Andělky – ochránkyně úrody.

2.1.1 Podzimní setkání s vílou Šumavěnkou v ZOO koutku Feferské rybníčky a na zahradě MŠ

2 hodiny

Cíl: Seznámit se s vílou Šumavěnkou, vyladit se na sluchový a dotykový příjem, zaměřit se na dech, sounáležitost se skupinou, najít svého dvojníka a spolupracovat, přemýšlet co k čemu patří, proběhnout při hře, projevit radost ze hry, tvořit z přírodního materiálu, zklidnit se při zpěvu ukolébavky, soustředit se na pozorování, umět položit otázky správci ZOO koutku.

Texty říkanek, hádanek a písní, jeden obrázek víly Šumavěnkou, motivační text o veverce, bílé plátno, plody podzimu kaštiny, žaludy jeřabiny, lískové oříšky, vlašské ořechy, bukvice, šípky, trnky, javorové nažky. Větvičky stromů, keřů, šišky, ořechy na hru, ohryzek z jablka, lupa, zvonek.

2.1.1.1 Hodina č. 1

Víla Šumavěnka se představuje

Milé děti, víla Šumavěnka bude průvodkyní všech našich setkání po celý rok. Jejím domovem je příroda naší Šumavy a Pošumaví, kde žijeme. Šumavěnka patří ke každému lesu, potůčku, studánce či řece, parku, zahradě, louchu. Chrání veškerou přírodu. Má ráda všechna roční období, sluníčko i déšť, teplo i zimu. Zpívá, tančí, maluje, hýbá se i tvoří. Pojďme s ní do přírody pozorovat, co se kolem děje, společně si hrát, radovat se a poznávat.

Naučíme se říkanku:

JÁ JSEM VÍLA ŠUMAVĚNKA (říkanka)

JÁ JSEM VÍLA ŠUMAVĚNKA, JAKO PROUTEK TROCHU TENKÁ.
JARO LÉTO PODZIM ZIMA, V PŘÍRODĚ JSEM VŠUDE DOMA.
ŽE SE STÁLE NĚCO DĚJE, NENÍ PRÁCE ČARODĚJE.
RADOST, ÚSMĚV NA TVÁŘI, MOJE ALBUM V HERBÁŘI
KAŽDÝ ÚKOL POTĚŠÍ S ŠUMAVĚNKOU VYŘEŠÍM.
ZAHRADE NÁŠ DOMOV JE, KAŽDÝ SI TU POHRAJE.
LOUKA, POLE, POTOK, LES, UČEBNICÍ BUDE DNES.

Víla:

Dnes se vypravíme do ZOO koutku u Feferských rybníčků.

Jsou mezi lesy, téměř za městem, blízko hlavní silnice směrem na Volary. Co nás zde čeká? Budeme pozorovat změny, které nastávají v přicházejícím ročním období. Dozvíme se, proč podzim na strakaté kobyle jezdí. Co to znamená. Aby naší víle nebyla v letních šatech zima, oblékneme ji do podzimních šatů. Prohlédneme si stromy a dozvíme se, co se s nimi nyní děje.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Proč opadává listí? Jaký rozdíl je mezi stromy a keři? Jaké plody poskytují a které plody k nim patří? Víme, co dělají zvířátka na podzim? Zahrajeme si na veverku. Dozvíme se, jak se chystají na zimu i ostatní – např. sluněčko sedmitečné, mravenci, ježek. Prohlédneme si zvířata žijící zde v ZOO koutku, kterým nás provede a zajímavostmi obohatí pan správce. V závěru našeho programu se rozloučíme písničkou **Jaro, léto, podzim, zima, to je celý rok.**

Vnímáme podzimní čas

Kdopak ví, kde jsme?
Už tady někdo z vás byl?
Po létě nastává nové roční období. Jaké?

Napoví nám hádanka:

Jak vítr zaduje, peří si maluje,
ve stromech tancuje. Co to je?

Říkávalo se, že podzim na strakaté kobyle jezdí. Co to znamená?

Už je podzim a víla Šumavěnka má na sobě stále letní šaty.

Je to tak správně?

Může je ještě nosit?

Jak se oblékáme na podzim?

Společně oblékáme vílu do podzimních šatů. Je ráda, že její oblečení má veselé barvy, tak pestré, jako je podzim.

Co se děje se stromy na podzim

Zavřeme oči, zhluboka se nadechneme a vydechneme.

Co cítíme?

Podle čeho poznáme podzim?

Podívejme se do koruny stromů. Co mají na větvích?

Jak se říká stromům, které mají listy?

Co dělají listy na podzim?

Odkud, jakým směrem listí padá? A kam?

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Hra: Strom a listí

Víla:

Jste listím na stromě. Přichází podzim, sluníčka ubývá, je chladněji, krátí se dny a listům ubývá sil. Fouká vítr, listy pomalu opadávají, poletují kolem stromu. Děti – (listí) se postupně snáší k zemi, sedají si na bobek.

Proč na podzim opadává listí

Každý si najdeme svůj podzimní list. Utvoříme kruh. List si položíme na dlaň a hladíme jej. Listem si hladíme i tvář.

Jaký je list?

Co to je rub a líc listu?

Cíťte tu žilnatinu, díky které přichází k listu voda a živiny?

Co je příjemnější? Líc nebo rub?

Jak jejich list padá?

Vyhazujeme list do výšky a napodobujeme padání listu. Víla zvonkem přerušuje činnost. Povězte, proč na podzim opadává listí?

Víla informuje:

Jako v těle člověka koluje krev, tak ve stromě koluje míza, která strom vyživuje. Na podzim míza pomalu stéká z listů do větviček, z větviček do větví. Z větví do kmene a z kmene do kořenů. Někdy se stane, že než opadá listí ze stromu, dříve upadne jejich plod. Například u dubu.

Jak se jeho plod nazývá?

Kdy opadává listí z dubu?

Popěvek:

**Ach, žalude, žalude, jak jsi těžký na dubě,
pod tebou se celičkém dub k zemi ohýbe. (Lidová z Budějovicka)**

Plody podzimu – na čem rostou, na stromě nebo na keři?

Víla:

Jaký je rozdíl mezi keřem a stromem?

Dokážeme je rozeznat?

Prohlížíme si stavbu stromu i keře. Jedny z nich mají kmen a druhé je nemají.

Popisujeme rozdíly.

Započatou větu dopovídáme – dokončíme.

Trnka roste na trnkovém keři. (Nebo obráceně: Na trnkovém keři roste trnka.)

Šípek roste na ....

Nažka z javoru roste na stromě. Strom se nazývá ....

Jeřabina roste na stromě, který se nazývá ....

Lískový oříšek roste na ... keři.

Hložinka roste na ... keři.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Ořech roste na stromě ....
Žalud roste na stromě ....
Bukvice roste na stromě ....
Kaštan roste na stromě ....

Do připravených pracovních listů doplňte, které plody patří ke stromům nebo keřům:

- Příloha č. 4.5 Plody 2 – obrázek v PDF
- Příloha č. 4.6 Plody 3 – obrázek v PDF

<http://listy.msprachatice.cz>

Hra s plody

Od víly dostaneme do dlaně plod. Víla zazvoní na zvoneček a každý se může na svůj plod podívat. Úkolem každého je najít kamaráda se stejným plodem. Utvoříme dvojice. Společně hledáme větévku stromu či keře a plod ležící na plátnech. Podaří se nám najít tu, ke které plod patří? Dokážeme je pojmenovat?

Větvičky s plody na plátnech

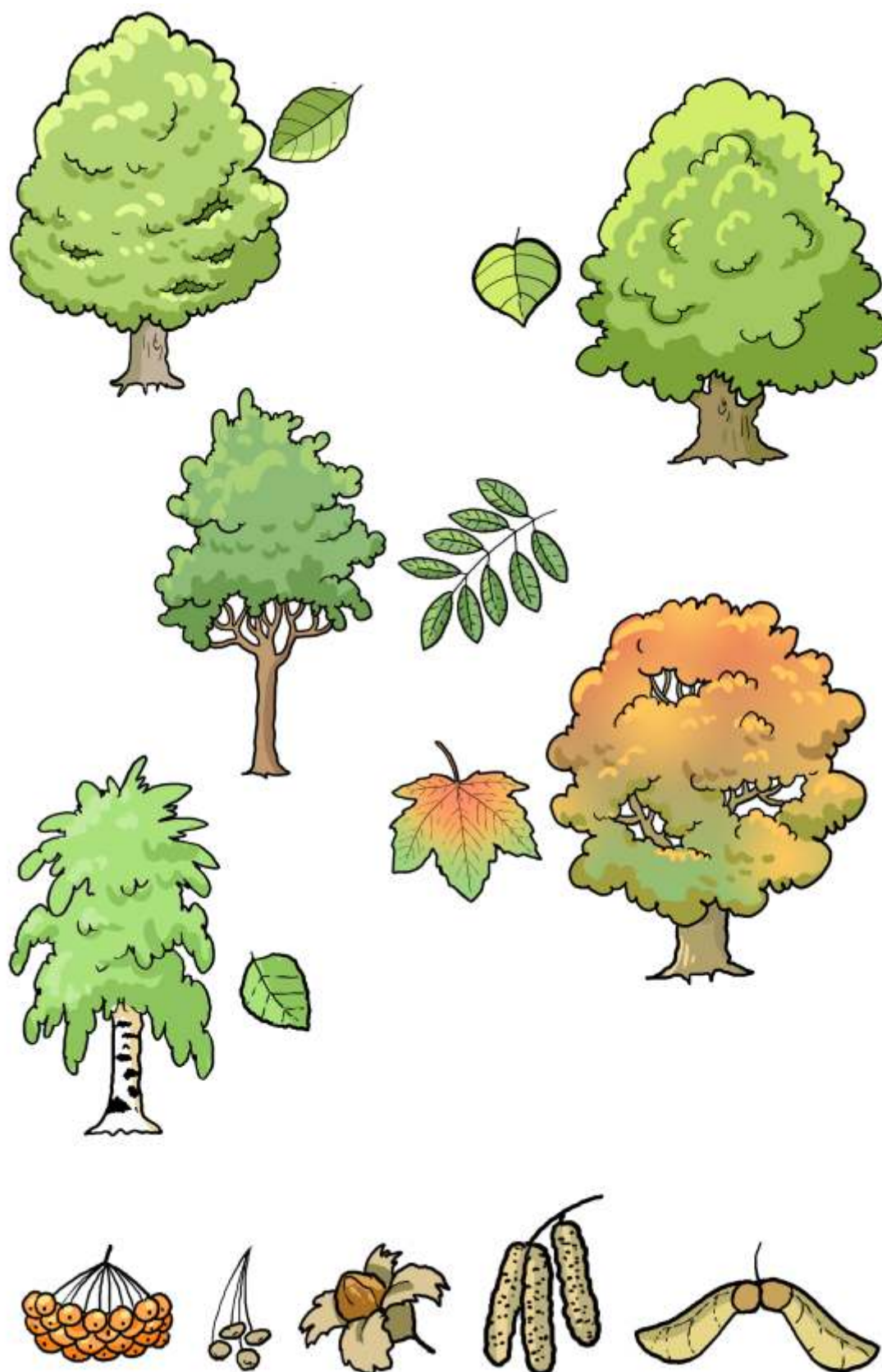

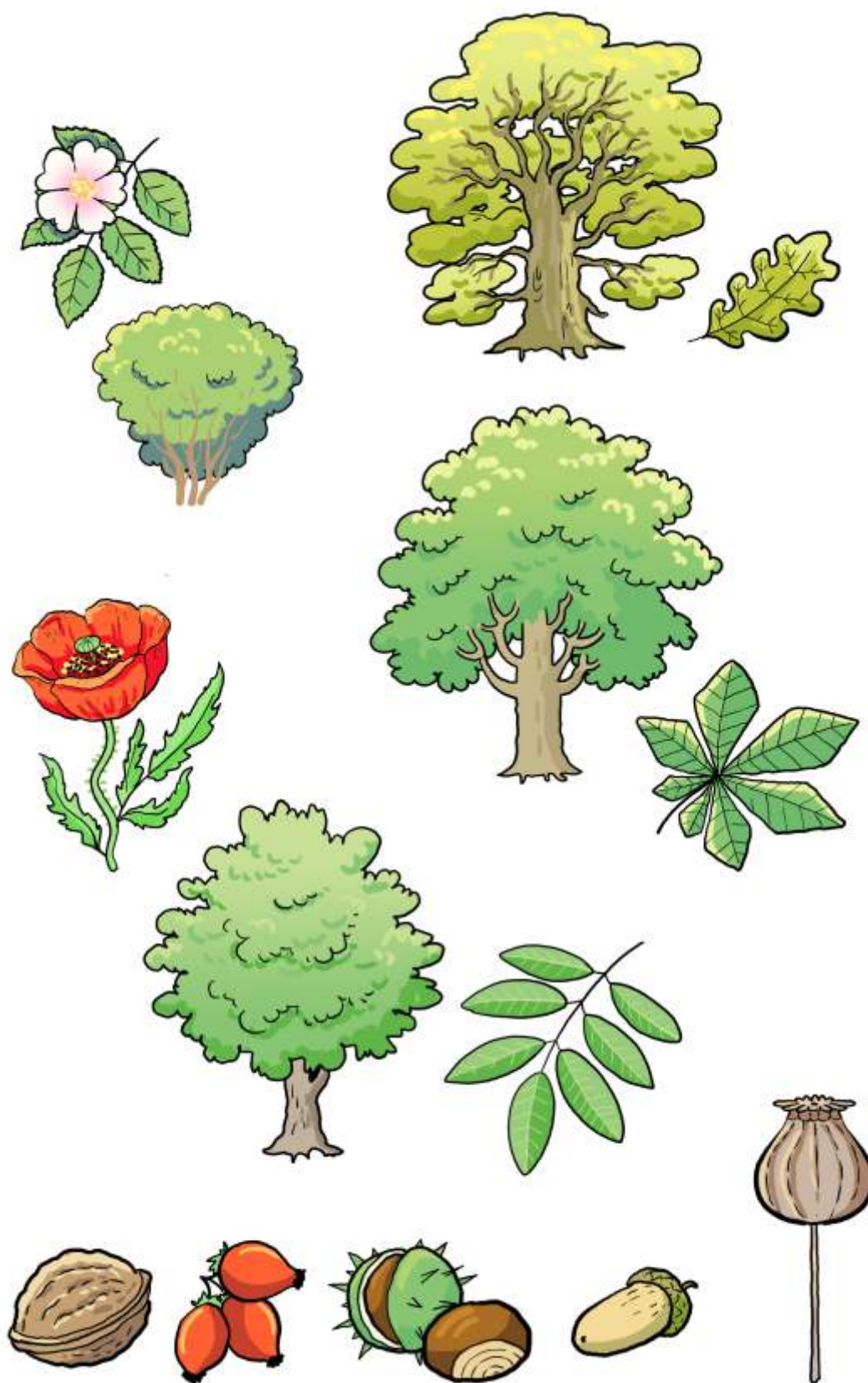
U větviček s plody

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Co dělají zvířata na podzim

Víla: Podzim je velice štědrý. Dává nám úrodu. Toho využívají i zvířata, protože si dělají zásoby na zimu. Každé zvíře to dělá jinak.

Jak to dělá veverka?

Příběh: Podzim a veverka

Podzim:

Listí žloutne, padá. Veverka je ráda.
V zimě bude odpočívat a také trochu více spát.
A co když přijde mráz? A co když přijde hlad?

Veverka:

Celý měsíc myslím na to, že je listí jako zlato.
Když jsem byla malinká, učila mě maminka:

Na zimu do spíže si ulož.
Až ti ztloustne kožíšek, zatepli si pelíšek.
Do spíže si hezky ulož žaludy a bukvice. Ty chutnají nejvíce.
A usuš si houby v lese. Ty ti nikdo neodnese.
Lískové oříšky ti zlepší náladu, smrková semínka ochrání od hladu.
Všechny tyhle laskominy nevejdu se domů. Pečlivě je uschovej do dutiny stromů.
Co ti zbude, zahrabej poblíž svého hnízda. Budeš to mít blízoučko, až vítr zahvízdá.
Pak si můžeš v zimě hrát a dobroty užídat.
Výhony a pupeny fyzicky ti spraví, pěkně si je okusuj, posílíš si zdraví.
Až zásoby sníš, kam máš jít, to víš.
Lidé dobrá srdce mají, v krmítku se každý nají.
Křížaly, hrušky, jablíčka, ty se vejdu do břicha.

Podzim:

Veverka si všechno zařídila, na sníh a mráz se dobře připravila.
Až zima konec odcinká, z veverky bude maminka.

Víla:

Až bude veverka maminkou, co poradí svým dětem?
Pod jakým keřem veverka hledá oříšky?

Hrajeme jednu z her Na veverku nebo na Veverčí hnízda či říkanku s pohybem.

Víla:

Jak přezimují slunéčka sedmítečná?
Můžeme je na podzim ještě zahlédnout?

Slunéčka se shluknou např. pod kůru stromu, naskládají se na sebe a takto přezimují.
O tom, jak slunéčka přezimují, je další hra.

Hra: Na slunéčka

Vyučující je stromem, děti jsou slunéčka. Všichni se snaží se ke stromu postupně přitisknout a naskládat se na sebe a chvíli vydržet v tichosti ve strnulé poloze tak, jako to dělají slunéčka. Slunéčka takto přezimují a čekají na jaro.

Víla:

Jak přezimují mravenci?
Čím se mravenec živí?
Jak mravenec vypadá?
Nosí kolem krku puntíkový šátek jako Ferda mravenec?

Pozorujeme mraveniště. Jaký materiál nejčastěji přináší mravenci? Do mraveniště položíme kousek jablka, sledujeme, co se s ním stane.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Vila informuje: Mravenec lesní je velice užitečný a zákonem chráněný. Mraveniště se nesmí přenášet ani jinak poškozovat. Čím více mravenišť v lese, tím je les zdravější. Mravenci žijí ve velkých společenstvech. Každý z nich má svou práci – roli. Královna klade vajíčka, dělnice budují mraveniště, shánějí potravu, krmí potomstvo. Další jej brání. Jsou všežraví, čistí les. Velká část mravenišť je pod zemí. Vajíčka, larvy a kukly jsou uloženy v různých částech mravenišť a mravenci je přemisťují podle teploty v komůrkách. V zimě jsou v nejhlubších komůrkách.

Zpíváme některou ze známých písniček, např. **Polámal se mraveneček.**

Vila:

Jak se ježek připravuje na zimu?
Můžeme ho potkat na naší zahradě?
Co k zimnímu spánku potřebuje?
Nosí na bodlinách jablka?
K čemu má na těle bodliny?
Umíte se schovat do klubička jako ježek?
Umíte vnímat vůně jako ježek?
Co vám vůně připomíná?
Čím se ježek živí?

Ježek je chráněný, má dobrý čich, vynikající sluch, a proto dobře vyhledává brouky, housenky, pavouky, škvory, larvy a hlemýžďe. Také vnímá různé vůně. Na podzim se hodně nasytí a chystá si pelíšek k přespání. Vybírá si místo, kde je „nepořádek“. Hromady listů, kletí, vyhledává i nory nebo vyhrabané prohlubně. Má rád měkoučký pelíšek, nosí do něj listy, mechy, trávy a různé větvičky. Na bodlinách žádné ovoce nenosí.

Vila:

Dokážete připravit pelíšek pro ježky?
Jak vypadá a jaký materiál použije, jaké místo si pro přezimování ježek vybírá?

Nanosíme jmenovaný materiál na jednu hromadu a připravíme jedno zimoviště. Najdeme si svého ježka (borovou šišku). Jako bodliny použijeme jehličí borovice. Zapícháme bodliny do šišky, připojíme oči, čumáček z kamínků či dalších podzimních plodů, které najdeme. Všechny ježky položíme do připraveného pelíšku. Přikryjeme je spadáním listů a klacíky.

Zpíváme jednu z ukolébavek:

Halí, belí nebo Spi, ježečku, spi.

Ježci v pelíšku, zbývá je jen přikrýt

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Ukládání ježků ke spánku

Zpěv ukolébavky

Výroba ježků z borové šišky, jehličí a plodů

Variantha I. (lidová)

Halí, belí, koně v zelí a hříbátka v petrželi. A kořátka na smetaně, běž, Aničko, běž tam na ně. Halí, belí, kočka v zelí a pes v koši, on ji straší, kočička se polekala, ven okénkem utíkala. Halí, dítě, kolíbu tě, až mi usneš, odejdu tě. Do zahrádky na karlátky, do doliny, na maliny.

Variantha II.

Spi, ježečku, spi, zavři očka svý. A ty, Tondo, pozor dej, na bubínek nebřínkej, spi, ježečku, spi, zavři očka svý.

Spi, ježečku, spi, zavři očka svý. A ty, malá Janičko, buď potichu maličko, spi, ježečku, spi, zavři očka svý.

Spi, ježečku, spi, zavři očka svý. A ty, pejsku, neštěkej, ježečka nám nelekej, spi, ježečku, spi, zavři očka svý.

Spi, ježečku, spi, zavři očka svý. Nedaleko voda hučí, ve studánce už jen mlčí, spi, ježečku, spi, zavři očka svý.

Spi, ježečku, spi, zavři očka svý. Nezpívejte, dětičky, probudíte ježečky, spi, ježečku, spi, zavři očka svý.

Doplňte, čím se živí ježek:

- Příloha č. 4.7 Čím se živí ježek – obrázek v PDF

<http://listy.msprachatice.cz>

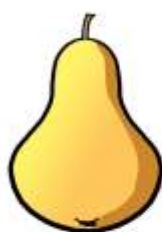

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MSMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Příloha č. 4.7 Čím se živí ježek

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Zvířata, která můžeme vidět v ZOO koutku Feferské rybníčky

Víla:

Jaká zvířata jsou tady v ZOO koutku?
Kdo se o ně stará?

Pan lesník nás seznamuje se zvířaty, která jsou v oplocence. Děti přinesly pro zvířata krmivo, tj. žaludy, kaštiny a suché pečivo, vše je předáno do zásobárny před plotem oplocenky. V chatce ZOO koutku se seznamujeme s obyvateli lesa, druhy stromů, jejich dřevem, lesní zvířata zajímavostmi našeho města a okolí.

Pozorování živých zvířat

Prohlídka učebny ZOO koutku
Feferské rybníčky

Zpíváme písničku **Jaro, léto, podzim, zima, to je celý rok.**

Píseň: Jaro, léto, podzim, zima, to je celý rok (Jaroslava Horáčková)

Ref.:

Jaro, léto, podzim, zima, to je celý rok.
Stejně letos jako loni, tak i napřesrok.
Po jaru je vždycky léto, podzim po létu.
A nežli se nadějeme, zima už je tu.

1. Když je jaro v plné kráse, když má zelenou.
Na trávníku kluci hrají s míčem kopanou.

Ref. Po jaru je vždycky léto ...

2. Když se hlásí horké léto, rostou jahody.
Sejdeme se jednou spolu někde u vody.

Ref. Po jaru je vždycky léto ...

3. Na podzim, když padá listí z lip a javorů.
Páni draci koukají se lidem do dvorů.

Ref. Po jaru je vždycky léto ...

4. A když je tu bílá zima, už jsme na konci.
Chcete-li tak nashledanou někde na kopci.

Ref. Po jaru je vždycky léto ...

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Dokresli list, aby ostatní věděli, jak se ti líbilo dnešní dopoledne.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

2.1.2 Téma č. 2 Podzimní setkání na zahradě mateřské školy, na louce pod mateřskou školou a v Hájičku

2 hodiny

Cíl: Obléci vílu do podzimních šatů, pracovat s přírodním materiálem, naladit se na sluchový a dotykový příjem, vnímat vůni padajícího listí, poznávat plody podzimu hmatem, naučit se používat k pozorování zrcátko, sdělit své dojmy, soustředit se na tvoření, rozvíjet jemnou motoriku, přijmout pravidla hry, prožívat radost.

Řídkanky, hádanky, texty písní, jablka, skořice, čtvrtky – pracovní list víly Šumavěnky, oboustranná lepenka, lepidlo, bílé plátno na obrazy, látku na hmatové pytlíky, plody podzimu, těsto na mětyňky, špejle, dřevěné špalíčky či aranžérská hmota, vlna na vlásky, semínka buku, slézu, divizny, nářadí – motýčky a lopatky, kropáčky.

2.1.2.1 Hodina č. 1

Víla Šumavěnka vítá děti říkankou **Já jsem víla Šumavěnka**

JÁ JSEM VÍLA ŠUMAVĚNKA (říkanka)

JÁ JSEM VÍLA ŠUMAVĚNKA, JAKO PROUTEK TROCHU TENKÁ.
JARO LÉTO PODZIM ZIMA, V PŘÍRODĚ JSEM VŠUDE DOMA.
ŽE SE STÁLE NĚCO DĚJE, NENÍ PRÁCE ČARODĚJE.
RADOST, ÚSMĚV NA TVÁŘI, MOJE ALBUM V HERBÁŘI
KAŽDÝ ÚKOL POTĚŠÍ S ŠUMAVĚNKOU VYŘEŠÍM.
ZAHRADE NÁŠ DOMOV JE, KAŽDÝ SI TU POHRAJE.
LOUKA, POLE, POTOK, LES, UČEBNICÍ BUDE DNES.

Milé děti,

dnešní setkání zahájíme jednou z chutí podzimu a oblékneme si vaše víly do podzimních šatů. Budete vnímat vůně padajícího listí a zahrajete si na sochy. Poznáme, že podzim je nejúžasnější malíř, a pod stromem si vytvoříme obraz z jeho listů a plodů. Plody budeme poznávat i po hmatu tzv. hmatovým pexesem. Víme, kteří ptáci odlétají na jih, proto si na ně zahrajeme. Dozvíme se, proč se slaví posvícení a proč se pekly a pečou mětyňky.

Vyrobíme si ochránkyni úrody, budeme hádat zvuky podzimu a také se můžeme těšit na další hry a hádanky. Na závěr uložíme do země semínka slézu, aby měly čas se připravit na jaro. Společně je zakopeme jako poklad.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Chuť podzimu

Víla nabízí dětem uvařený čaj z plodů podzimu.

Z čeho je čaj uvařený?

Z jakých plodů podzimu lze uvařit čaj?

Co to je pečený čaj?

Víla: Chutě podzimu jsou velice pestré a rozmanité, nejpestřejší ze všech ročních období. V konvici je ukryta voňavá chuť podzimu v čaji. Podle našich prababiček se i v dnešní době dělá tzv. pečený čaj, který obsahuje všechny druhy ovoce. Do košíku se mezi zeleninu připletlo ovoce. Dokážete je pojmenovat?

Ochutnáváme čaj – poznáváme chutě podzimu

Ze kterého ovoce pijeme čaj?

Oblékáme vílu do podzimních šatů

Jak se oblékáme na podzim?
Rozhlédneme se po zahradě.

Které stromy na zahradě jsou?

Děti jmenují javor, jabloň, břízu.

Každý dostává svou vílu, kterou si oděje do barevné škály podzimního listí.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Vnímáme vůně padajícího a spadaneho listí

Co vrstva listí připomíná?

Vila: Jsme pod velkým javorem, který je už téměř bez listí. Spadané listí pokrylo trávník. Tvoříme asociace. Co nám vrstva listí připomíná? (Koberec, látku na šaty, peřinu, podzimní louku apod.)

Aktivita:

Chodíme v listí, vnímáme sebe, druhé a vůni spadaneho listí. Listí bereme do náručí, vyhazujeme do vzduchu. Ukládáme se do listí jako do postýlky, přikrýváme se listím jako peřinou. Zpíváme ukolébavku.

Vnímáme vůni padajícího listí

Zastavíme se na louce, pozorujeme podzimní krajinu. Roznožíme a uděláme hluboký předklon. Díváme se na město úplně jiným podzimním pohledem.

Pohled na podzimní krajinu trochu jinak

Chůze se zrcátky

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Podzim je nejúžasnější malíř

Jak se strom jmenuje?
Jak se jmenují jeho plody?
Jaký list mají Kanadáné ve znaku?

Víla: Jsme na louce. Zastavíme se deset metrů před stromem. Je krásně zbarvený. Ke stromu se přibližujeme tak, že zrcátko držíme asi 10 cm pod bradou. Nejkrásnější pohled zažíváme u kmene stromu, kdy se zlatá barva listů míchá s modrou oblohou. Porovnáváme různé listy javorů, sbíráme si je k vylovování. Zkoumáme, čím se liší list javoru klenu, mléče, babyky.

Víla Šumavěnka informuje: Javorů rozeznáváme několik druhů. Jako mají u Novotných Andulku a Honzíka, tak u javorů rozlišujeme javor klen s tupými zářezy na listu, javor mléč s ostrými zářezy, který po odtržení roní mléko, a babyku s menšími listy. Dráhy padajících listů ze stromů na zem jsou různé – záleží na tvaru listu a délce řapíku (stopky). Vyhadujeme do vzduchu listy javoru mléče. Pozorujeme, jak padají, a snažíme se je chytat.

Nevšední pohled do koruny stromu pomocí zrcátek

Každý strom má svoji podzimní barvu. Jeřáb je vždy červený, javor klen žlutý, mléč i červený, buk zlatožlutý. Některé listy jsou jednoduché, jiné složené z více lístků (např. jírovec). Semena s křídélky s chmýřím rozšiřuje vítr (např. lípa, javor, pampeliška). Jiné rostliny semena při doteku vymrštují (netýkavka). Jindy vypadávají semena na zem z proděravělé tobolky (mák z makovice). Všechna tato zařízení mají pomoci semenáčkům najít nové místo k životu. Javorové plody se jmenují dvounažky. Je jich hodně pohromadě a vydávají příjemně jemný zvuk.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Víla:

Vezmeme si do ruky svazek javorových nažek a použijeme je jako doprovodný hudební nástroj. Svazek javorových nažek nám slouží jako kastaněty.

Zpíváme píseň **Jaro léto, podzim, zima, to je celý rok.** (Příloha č. 4.21)

Zpěv s hudebním doprovodem kastanět z javorových nažek

Aktivita

Land-art z javorových nažek. Utvoříme dvojice, rozprostřeme si plátno. Pokládáme javorové nažky a tvoříme obraz. Využíváme nasbírané javorové nažky, které nejdříve posloužily jako doprovodný hudební nástroj a nasbírané spadané listy. Společně si je pak prohlédneme jako v galerii – obrazárně. Poté si každý vybere jeden nejkrásnější list a dvounažku k vylisování, zbytek nažek navrátíme přírodě.

K čemu slouží spadané listy?

Navzájem se dělíme o své zkušenosti, jak to dělají doma nebo u babičky s dědou. Listy na hromadě se časem rozloží na úrodný humus. Rozklad se urychluje přehazováním a provzdušněním. Dochází tak k přirozené recyklaci v přírodě.

Nasbírané javorové listy použijeme k výrobě ochránkyně úrody **ANDĚLKY**.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Jaro, léto, podzim, zima

Hudba i slova:
Jaroslava Horáčkova

Ja - ro, lé - to, po - dzim, zi - ma, to je ce - lý rok, (Tlesk)

stej - ně le - tos ja - ko lo - ni, tak i na - přes - rok. (Tlesk)

Refrén F Po ja - ru je vždy - cky lé - to, po - dzim po lé - tu, (Tlesk)

a než - li se na - dě - je - me, zi - ma už je tu. (Tlesk)

2. Když je jaro v plné kráse,
když má zelenou,
na trávníku kluci hrají
s míčem kopanou.

Ref. Po jaru je...

3. Když se hlásí horké léto,
rostou jahody,
sejdeme se všichni spolu
někde u vody.

Ref. Po jaru je...

4. Na podzim, když padá listí
z lip a z javorů,
páni draci koukají se
lidem do dvorů.

Ref. Po jaru je...

5. A když je tu bílá zima,
už jsme na konci,
chcete-li, tak na shledanou
někde na kopci.

Ref. Po jaru je...

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Poznáváme plody podzimu hmatem – hmatové pytlíky

Aktivita:

Hmatové pytlíky obsahují kaštiny, ořechy, lískové oříšky, žaludy, bukvice, semínka bukvice, popřípadě šípky a jeřabiny. Tvoříme dvojice, hledáme hmatem vždy dva stejné plody v pytlíku a řadíme je do dvojic.

Poznáváme podzimní plody hmatem
– hmatové pexeso

Zvuky podzimu

Sedíme v kruhu a máme zavřené oči. Víla pouští zvuky plodů podzimu. Upustí na zem, na podlahu ořech, šípek, kaštan, žalud, jablíčko, bukvice atd. Hádáme, který plod by to mohl být. (Použijeme plody ze hry Kimovka.)

Který zvuk patří ještě k podzimu?

Napoví nám hádanky.

Kdo to sviští na strništi, kdo to hvízdá jako svišti?

Kdo to funí přes louky, bere lidem klobouky?

Kdo chodí kolem chalupy a dělá jamky?

Vzácný bývá v poušti, u nás je ho dost. Z oblohy se spouští dětem pro radost.

Kdopak klepe na okno, ale dovnitř nevejde?

Aktivita končí říkankou, kterou doprovodíme tleskáním a pleskáním na tělo.

Říkanka:

Prší, prší, jen to zvoní, les se v dešti ztrácí, ztlchl cvrček pod jabloní, v polích mlčí ptáci.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Oslava sklizně se nazývá POSVÍCENÍ

Co se s jablky dělá?

Jablka trháme nebo češeme?

Jak se nazývalo jablko, které na jabloni zůstalo poslední?

Které další ovoce na podzim češeme?

Víla:

Na zahradě máme jabloně, kde se urodilo velké množství červených jablek. Naši předci vždy nechávali na jabloni pár posledních jablek. Poslednímu jablku říkali „zapomnělka“. Věřilo se, že ten, kdo ho sní, vše zapomene a nebude mu sloužit paměť.

- Příloha č. 4.4 Plody - obrázek v PDF <http://listy.msprachatice.cz>

Hra: Na honěnou

Postavíme se vedle sebe do řady a víla rozpočítává.

Rozpočítadlo: Pod jabloní

Stojí jabloň za stodolou, až uzrajou, dobrý budou. Kolik mně jich, má panenka, dáš?

Ten, na koho slovo padne, řekne např. pět. Rozpočítáč počítá do pěti a pátý hráč honí. V další hře rozpočítává ten, kdo je chycen.

Víla:

Jak se nazývá oslava sklizně úrody?

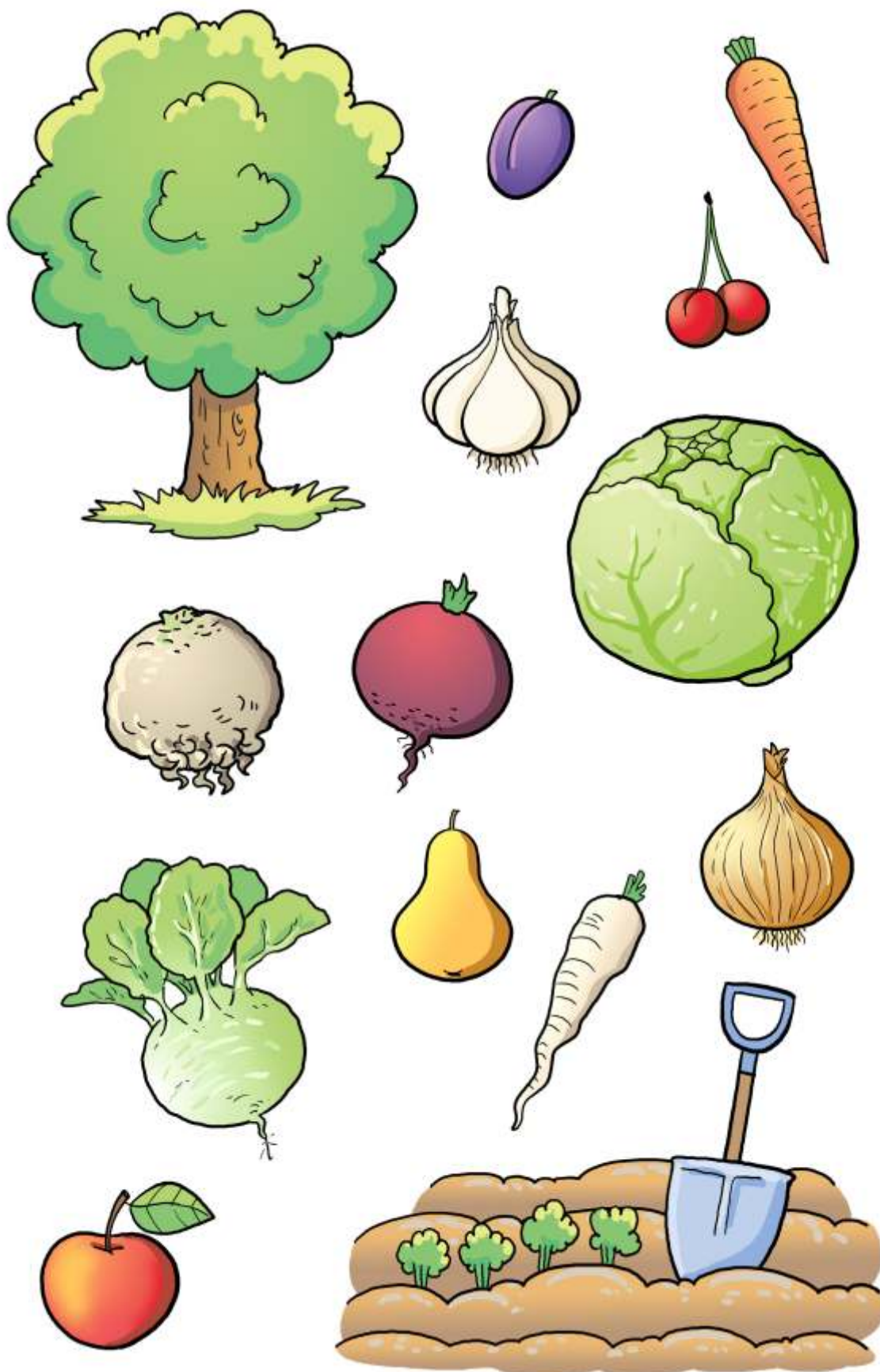
Naše podzimní setkání je také ve znamení oslav sklizně úrody. Tato oslava se nazývá **POSVÍCENÍ**. Radost z úrody, která byla pod střechou, byla důvodem k veselosti. O posvícení se hodně jedlo, pilo a tančilo. Dokazují to lidové písničky. Například píseň, kterou známe – To je zlaté posvícení. V ní se zpívá o našich mětynkách.

To je zlatý posvícení,
to je zlatá neděle,
máme maso a zas maso,
k tomu kousek pečeně.
To je zlaté posvícení,
dnes je zlatá neděle,
všecka kola zastavily,
ve mlejně se nemele.
Zejtra zlaté posvícení,
zejtra zlaté pondělí,
starý báby ať jsou doma,
ať tancujou v posteli.

To je zlaté posvícení,
to je zlaté pondělí,
máme maso a zas maso
jako včera v neděli.
To jsou dobrý zlatý časy,
tyhle zlatý obžínky,
máme pivo, máme maso,
k tomu kousek mětynky.
Už máme uděláno,
už máme hotovo,
pár vajíček na rendlíček,
kousek másla do toho.

Tvoření mětynek z kynutého těsta – válení, tvarování, stříhání

Tvoření mětynek na pískovišti

Víla:

Mětyňky máme upečené. Mětyňku rádi ochutnají i ptáci. „Upečeme“ je na prskovišti. Ozdobíme ji plody, které mají některá zvířata a hlavně ptáci rádi, které jim chutnají – jeřabiny, trnky, šípky apod. Pomocí sítka vykroužíme mětyňku – bábovku. Poté ji zdobíme připravenými přírodninami.

Mětyňky z papíru ozdobené podzimními plody

Hra: Ořechová čára

Víla položí na zem z provazu – lana startovní čáru. Stoupneme si do řady na startovní čáru, v ruce máme jeden ořech. Asi 2 metry za lanem je položena čára další. Úkolem je hodit ořech co nejbližší k čáře. Ořechem házíme postupně, jeden po druhém. Kdo se trefí nejbližší k čáře? Po vyhodnocení prvních třech míst si dojdeme pro svůj ořech a ve hře pokračujeme. Hrajeme tři kola.

Výroba vlasů pro Andělku

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Ochránkyně úrody – podzimní Andělka

Víla: Co je to úroda?
Co všechno sklízíme na podzim?

Připomeneme si vše, co se na podzim sklízí. Mezi posledními je zelí a řepa. Utvoříme si ochránkyni úrody Andělku. Tělo a sukně jsou z barevných podzimních listů. Do připraveného podstavce zabodneme špejli. Podstavec si umístíme na okraj pískoviště. Na špejli navlékáme – napichujeme javorové listy lícem nahoru, do spodní poloviny velké listy, tj. sukně, do horní poloviny listy menší, tj. tělo. Poté připevníme hlavu z polystyrénové koule s přilepenými vlasy z vlny, kterou jsme si připravili den předem. Na závěr připevníme malá andělská křídélka lepidlem a dokreslíme oči.

S vílou si zpíváme a tančíme na píseň **Šla Nanyňka do zelí**.

(Příloha č. 4.25)

Šumavěnka v podzimních šatech
a ochránkyně úrody na výstavce

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Šla Nanyňka do zelí

Vesele *Česká*

1. Šla Na- nyn - ka do ze - li, do ze - li, do ze - li,
na - tr - ha - la lu - pe - ni, lu - pe - nič - ka,
Při - šel na ní Pe - pi - ček, roz - šla - pal ji ko - ši - ček.
Ty, ty, ty, ty, ty, ty! Ty to bu - deš pla - ti - ti!

2. Já to platit nebudu, nebudu, nebudu,
radši se dám na vojnu, na vojničku.
Na vojnu se nedávej, truc rodičům nedělej!
Udělám, udělám, na vojnu se přece dám!

citace: česká lidová píseň

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Odlet ptáků – proč někteří ptáci na podzim odlétají a někteří zůstávají?

Kterí ptáci zůstávají?
Kterí ptáci odlétají na jih?

● Příloha č. 4.10 Ptactvo 2 – obrázek v PDF

<http://listy.msprachatice.cz>

Vila informuje:

Ptáci a ostatní zvířata potřebují pět základních věcí ke svému životu. Potravu, vodu, vzduch, obydlí a prostor. Naše prostředí ptáci opouštějí, protože by neměli dostatek potravy – hmyz.

Hádanka:

Šipka hbitá jen se kmitá.
Lítá, lítá, mouchy chytá.
Křídly stříhá, jen se míhá,
div, že dráty nepřestříhá.

Hrajeme hru:

Vlaštovky na odletu, zastavte se a odpočínáte si

Rozmístíme v prostoru louky plody podzimu: hromádku šípků, bukvic, žaludů, kaštanů, hložínek, javorových nažek, trnek atd. Nasloucháme víle: Vlaštovky na odletu, zastavte se a odpočínáte si u šípků. Kolik je šípků na hromádce? Vlaštovky se postupně zastaví u všech připravených plodů. Víle oznámí počet a hra pokračuje. (Při velkém počtu rozdělíme děti na dvě skupiny, které se pak střídají. Plody můžeme zaměnit za stromy.)

Příroda se ukládá k odpočinku

Vila přináší semínka.

Co s nimi můžeme také udělat?
Mohou být semínka v zemi i přes zimu?

Pokus první:

Do plechového starého hrnce dáme zem. Do ní uložíme semínka bukvic a zakopeme je do země. Budou tam přes celou zimu odpočívat. Na jaře hrncem vykopeme. Co se se semínky stane? Necháme se překvapit. Jaro nám připraví nejedno překvapení.

Pokus druhý:

Podél plotu školní zahrady uděláme pomocí lopatek jamky. Do každé jamky položíme semínka slézu a divizny. Co se bude se semínky dít? Přes zimu tam budou odpočívat a na jaře začnou klíčit. Komu vyroste? To bude další překvapení, které nám naše zahrada připraví.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Ukládáme semínka bukvic do hrnce

Poklad ukládáme do země

Ukládáme semínka slézu do země

Loučíme se s vílou Šumavěnkou písní **Jaro, léto, podzim, zima, to je celý rok.**

Píseň: **Jaro, léto, podzim, zima, to je celý rok** (Jaroslava Horáčková)

Ref.:

Jaro, léto, podzim, zima, to je celý rok.

Stejně letos jako loni, tak i napřesrok.

Po jaru je vždycky léto, podzim po létu.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

A nežli se nadějeme, zima už je tu.

1. Když je jaro v plné kráse, když má zelenou.
Na trávníku kluci hrají s míčem kopanou.

Ref. Po jaru je vždycky léto ...

2. Když se hlásí horké léto, rostou jahody.
Sejdeme se jednou spolu někde u vody.

Ref. Po jaru je vždycky léto ...

3. Na podzim, když padá listí z lip a javorů.
Páni draci koukají se lidem do dvorů.

Ref. Po jaru je vždycky léto ...

4. A když je tu bílá zima, už jsme na konci.
Chcete-li tak nashledanou někde na kopci.

Ref. Po jaru je vždycky léto ...

Dokresli list tak, aby ostatní věděli, jak se ti líbilo dnešní dopoledne.

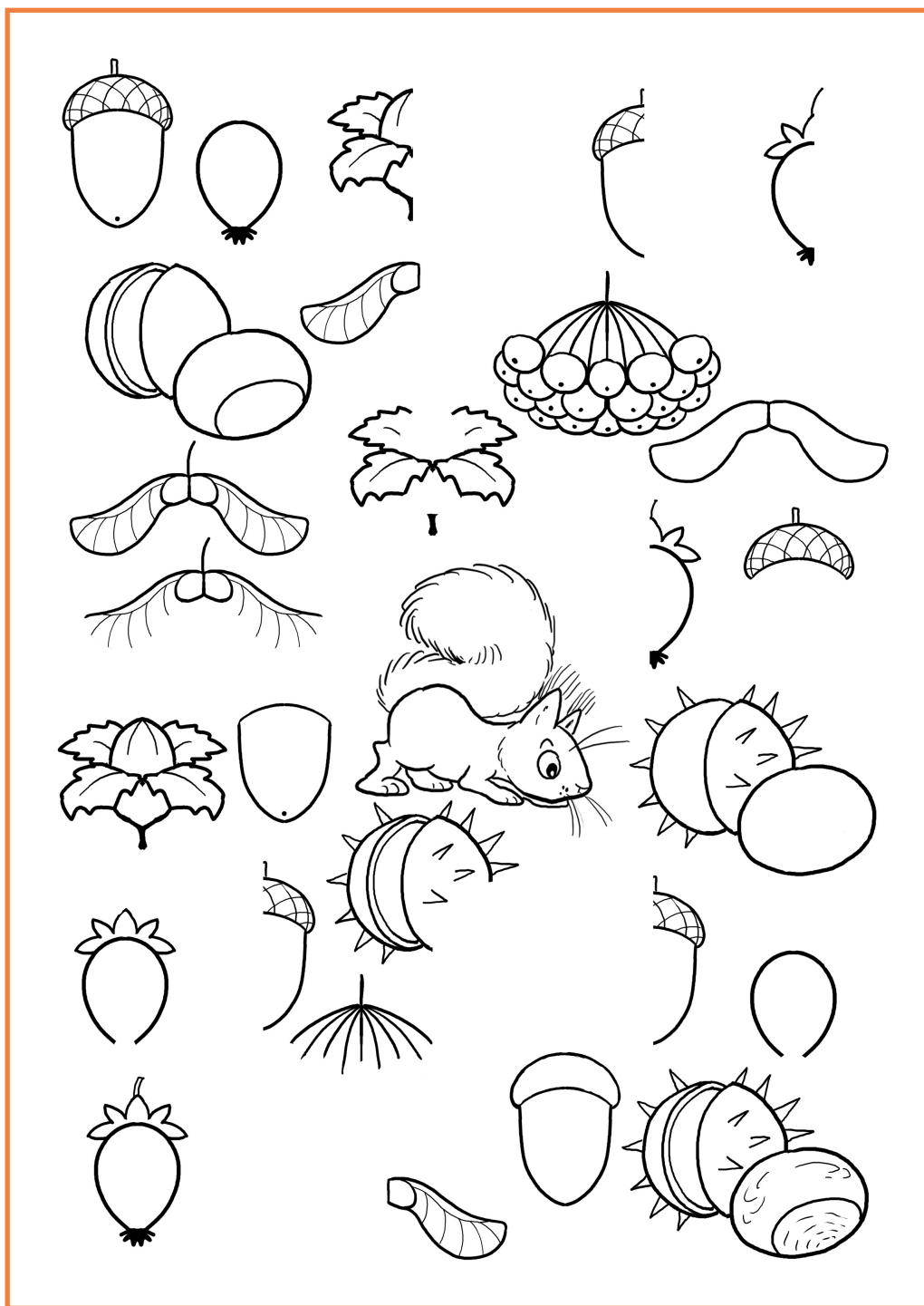

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

S pracovními listy pracujeme pod vedením pedagoga.

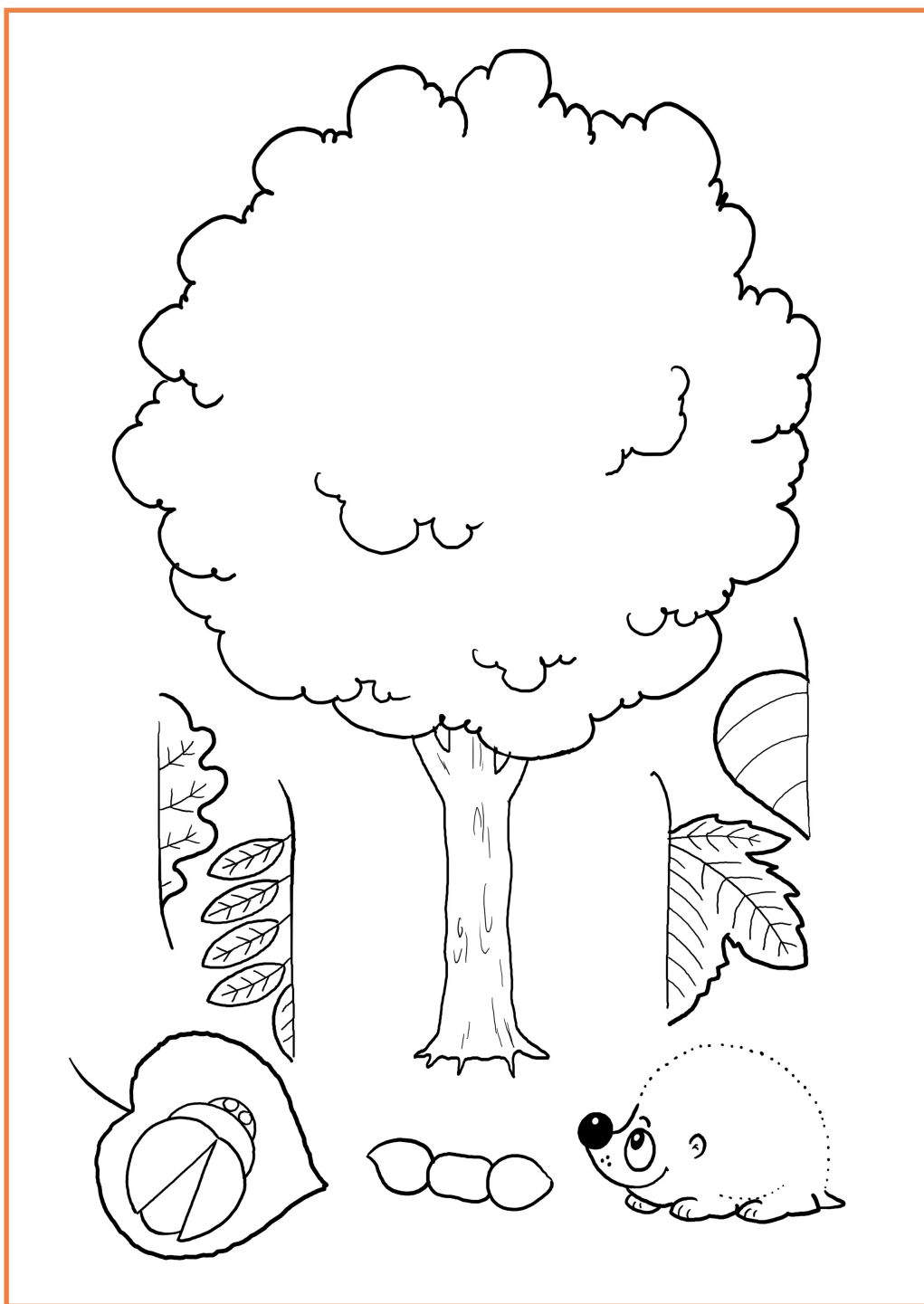
Část první

1. Dokresli plodům chybějící části nebo chybějící strany.
2. Který plod si vybere veverka do svých zásob?
3. Spočítej na obrázku plody podle druhu.
4. Plody pojmenuj a poté vymaluj.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Část druhá

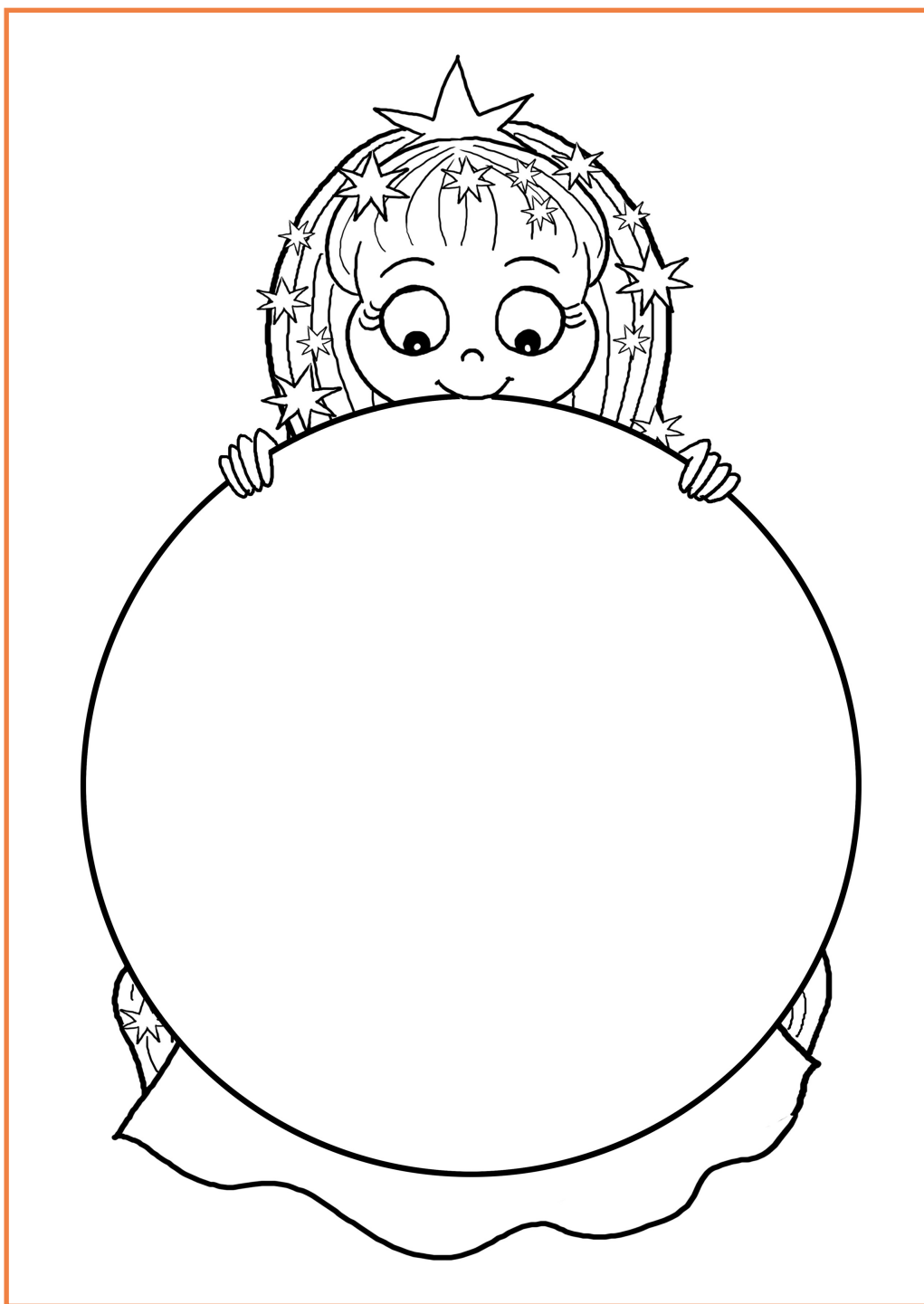
1. Dokresli sluněčko sedmítečné a ježka.
2. Dokresli mravenci chybějící části. Kolik má nohou? Ve které části těla má mravenec čich a hmat?
3. Dokresli listům chybějící strany.
4. Pověz, kterému stromu listy patří.
5. Domaluj k ježkovi, čím se živí.
6. Ovocnému stromu namaluj jeden druh ovoce, které se česá na podzim.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Část třetí

1. Víla Šumavěnka drží velkou mětynku. Dokresli jí ozdoby – srdíčka, kytičky, lístky, holubičky, mašličky. Dodržuj pravidla zdobení.
2. Šumavěnku vymaluj.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY